

Ново: Български стих запазва Волтер за Париж с Екатерина Велика и уличава Хитлер. Ново: Коleden литературен САНДАЛ с публикуване без разрешение и промяна на стихотворение в 100 000 тираж.

Митът „Стих на БОТЕВ в СОРБОНАТА“ с ЕЛЮАР и Пикасо до Лъчезар Станчев от 1930-те години

Париж, столицата на Световното изложение в 1937 г., обсебва Лъчезар Станчев с надвиснала световно немирна есен и той [откликва със стих](#):

О, тая пъстра светлина
като потокъ вали въ кръвта ми,
и всека хубава жена
съсь погледъ и усмивка мами.

И ето спряхъ на Етуаль
като въ среда на паяжина.
Парижъ, стоцветно заблестялъ,
Парижъ, където щешъ води ме!

Родом от курорта Вършец, Лъчезар, току-що завършил Романска филология в Софийския университет „Свети Климент Охридски“, е пристигнал със стипендия за специализация по френски език и литература, благодарение на избора от проф. Жорж Ато, директор на Френския институт в София. За този приятно благ избор от значение е приемането му в началото на годината за член на СБП с председател Добри Немиров. (Тогава, [Лъчезар е приет в Съюза на писателите на първо място по брой гласове от 48 кандидати, от Ран Босилек до Димитър Талев, Д. Б. Митов, Георги Цанев, Славчо Красински, Ив. Мешев, Димо Сяров, Змей Горянин, Хр. Радевски, Чудомир, Мл. Исаев, Г. Караславов,...](#))

Задграничният паспорт е пресечен от голям червен печат с надпис **„НЕ ВАЖИ ЗА ИСПАНИЯ“** - полицейската забрана на Царство България за участие в подкрепа на Испанската република. Поради заминаването, Лъчезар изоставя (за няколко години) петгодишното редактиране и издаване на вестник и библиотека „Весела дружина“, заедно с по-големият си брат, писателя Емил Коралов. Редакцията продължава с присъединяването на Асен Разцветников, като нов редактор.

Двайсетинагодишният поет, стипендиант в Сорбоната (Университета) и хоноруван асистент на многозаслужилия за българската култура проф. Леон Болийо от Училището за живи източни езици в Париж, попада в [художествено-артистичната компания на Илия Бешков, Ненко Балкански, Васка Емануилова, Асен Разцветников, Г. Бакърджиев, Ст. Сърчаджиев, Б. Дановски, Кр. Мирски, Лальо Ганчев, Кирил Кръстев...](#)

Намерена е близост с френските събратя по перо и Лъчезар Станчев се запознава с Пол Елюар, автора на току-що появилата се стихосбирка „Les yeux fertiles“, 1936 г. Запазен е автографът от срещата в 1937 г. върху стихосбирката с илюстрации на Пикасо (рисунки за Пол от Пабло).

По това време Елюар превежда "Ода за Салвадор Дали" от Фредерик Гарсия-Лорка.

Поетичната активност на Лъчезар и неговите приятели, свързана с множество събития, като представянето в Париж на Българския ПЕН център и честването на любимия поет Ботев, личи в кореспонденция от неизвестен автор, отпечатана във вестник „Заря“:

[ПАРИЖ, ЮНИ 1939 г.](#)

Българското културно-просветно д-во „Амикал Бюлгар“ устрои на 14 май в своя салон литературно четене, в което взеха участие г. г. Лъчезар Станчев, Иван Вельов, Ангел Вълчанов, Борис Делчев...

Г-н Кръстьо Мирски прочете една оригинална статия (есе) от Илия Бешков – „Мисли за Ботева“...

[БОТЕВ ЛИСТ В ПАРИЖ](#)

На 24 май излезе от печат специалният Ботев лист, издание на д-во „Амикал Бюлгар“, Студентското дружество и Кръга на интелектуалците. Съдържанието на този лист е твърде разнообразно и интересно. Освен уводна статия, посветена на Ботев, първата страница съдържа и едно есе от Илия Бешков...

Листът съдържа стихове от Лъчезар Станчев (Моя народ), Иван Вельов (Раздяла) и от Ангел Вълчанов (Химн). Една статия е посветена на студентите, „Ботев и студентите“ от Лальо Ганчев...

В 1939 г. Лъчезар получава голямата годишна награда за поезия за стихосбирката „Земя под слънце“, написана в Париж. Наградата е коментирана от критика Йордан Бадев в официоза вестник „Зора“ под заглавие „[Щастливците от 1939 г.](#)“.

След повече от едно десетилетие от срещата в Париж, Лъчезар Станчев посреща поета Пол Елюар в София, в края на април 1950 г. Тогава започва да се реализира идеята за превод на стихове на Ботев. В най-тиражния български вестник Лъчезар приветства сърдечно поета, пожелал да преведе Ботев, чрез обширна статия: „Пол Елюар - гост на нашата страна“.

Възвеличен като поет № 1 на Франция за XX-ти век от издателската класация на Пиер Сегерс, Елюар пише посвещение: „На Лъчезар Станчев, с моята признателност и приятелство“.

В балканската страна, на която гостува, Елюар е окрилен от възторжените рецитации на преводите на свои стихове за „френската съпротива“, като знаменитото стихотворение „Смелост“, 1942 г., в превод на Лъчезар Станчев (Тогава, Кадийски все още не е започнал да превежда.):

Париж студува и гладува.
Париж не дъвче вече кестени изпечени.
Париж навлече дрипи на старик.
...
Париж, трептящ като звезда,
надежда надживяваща смъртта -
ще се освободиш, Париж,
от твоята умора и калта...

Поетичната близост е благотворна за Лъчезар, защото, като реплика към стих на Елюар от 1936 година, е лъчезарното откритие: „Усмивката от майчина целувка е родена“.

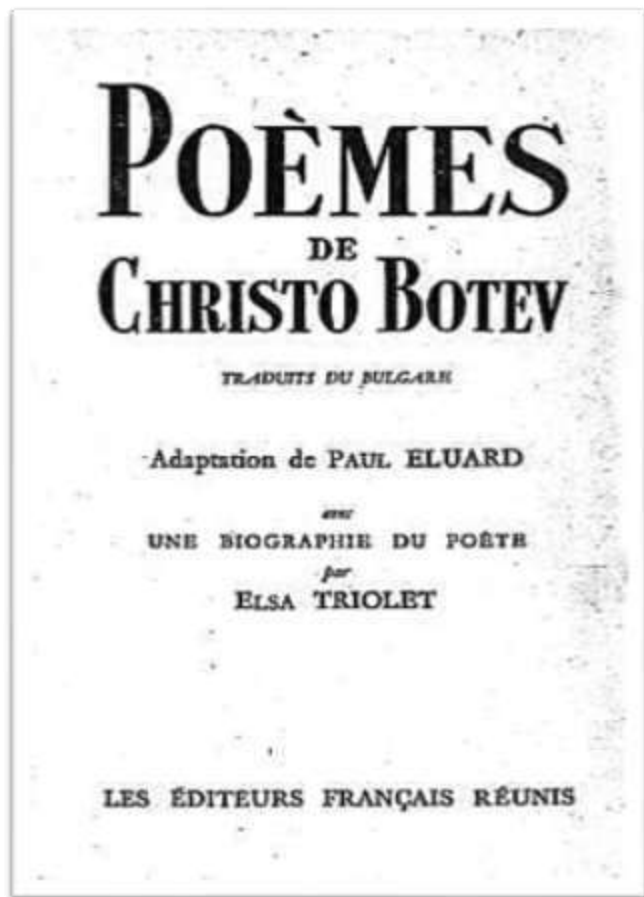
Немалко балканска трезвост има в това поетично „възражение“ срещу „очарователна усмивката алкохолна“ в края на забележителното стихотворение на Елюар „Criniere de fièvre“.

[Песента "Усмивката" \(„Усмивката, тя води двама млади към върхове и звездопади..."\)](#) на група Трамвай № 5 с текст от Лъчезар Станчев и музика от М. Щерев има върховен успех в концерт в НДК Зала 1, 2006 г., и в диска „Голямото завръщане“, и като емблема на „40 г. Кока Кола в България“ с диск в 100 000 тираж.

[Елюар между двете си любими рускини Гала-Елена и Нуш, и Салвадор Дали оженен за Гала, в Cadaqués, 1931..](#)

1952 г. носи радост и удовлетворение, излиза от печат в парижко издателство стихосбирката със стихове на Ботев, в адаптация-превод на френски от Елюар. За съдействието на този успех са работили съвместно всички български институции и мнозина писатели: Лъчезар Станчев, Александър Ликов, Борис Делчев, Невена Стефанова,...

Предоставеният подстрочник (буквален превод на френски език с подробности за метриката и ударенията в оригинала) е от Александър Ликов. Българският аташе по културата в 1950 г. в Париж Борис Делчев в спомените си "Познавах тези хора" твърди, че Елюар е написал стихотворението "Победителите" ("[Les Vainqueurs](#)", в стихосбирката "[Hommages](#)"), въодушевен от посещение в Карлово. И, че

Елюар обяснява с неблагозвучност отказа от повторението "певци, песни, пеят", защото търси съвременна френска поетичност в представянето на стиха, а не формално съответствие. Тогава за първи път във френски текст се въвеждат думи като "хайдут" ("haïdouks"), за да се усети поетическата атмосфера на Ботев.

Преводът е посрещнат възторжено и от българската, и от френската културната общност.

Може да се предполага, че благодарение на еуфорията от преведените от Пол Елюар Ботеви стихове и възвеличаването на този поетичен успех пред читатели и студенти от радатели като Лъчезар Станчев (не само поет, но и преподавател по френски език и литература в Политехниката) е възникнал славният мит за златен надпис със стихове на Ботев, в превод на френски, върху камък в Сорбоната.

Твърди се, че надписът е изчезнал след студентските стачки и вълненията в Париж през май 1968 година, с лозунг „генерал Дьо Гол в архива“.

Това първо издание от 1952 г. присъства в библиографията на Елюар, съдържаща само два превода:

1.) Ode à Salvador Dali, de Federico García Lorca ,1938.

2.) Poèmes de Christo Botev, traduits du bulgare, Adaptation de P. É., avec une biographie par Elsa Triolet, 1952.

Илюстрация от приятеля Пикасо в стихосбирката на Елюар "Les yeux fertiles", 1936

Пол Елюар е във френската енциклопедия, 2014 г.:

"За ХХ-ти век, липсата на перспектива прави трудно да се определят най-големите фигури; все пак можем да включим поетите Аполинер, **Елюар**, Арагон, Шар и Првер, романистите Пруст, Жид, Селин, Сартр, Камю и Сарот, и драматурзите Жироду, Кокто, Бекет и Йонеско." ("*Au XX-e siècle, le manque de*

recul rend plus difficile la perception de figures majeures ; on peut néanmoins citer les poètes Apollinaire, **Éluard**, Aragon, Char et Prévert,...")

Прекрасният френски резултат от адаптацията на Елюар към поезията на Ботев може да бъде усетен чрез чувство за преклонение пред гения, както към творчеството на Пикасо.

Елюар е най-почитаният поет на Франция за ХХ-ти век. За превода на стиховете на Ботев от българска страна му се осигуряват максимални възможности и надежден смислов превод. Всяка представа за случайност е изключена или е плод на желание за съизмерване с гения. Идеята за небрежност би била израз на комплекс за недооцененост на българското...

Особено забележително е неразбирането за значението на адаптацията-превод точно от поета Елюар и биографията написана от Елза Триоле за издигане на представянето на поезията на Ботев, като световен връх.

Неразбирането личи в „провокативни оценки“, [като от Димитри Иванов, под заглавие „Вий сте идиоти“](#): „Добре де. Френският непригоден ли е за поезия? Ламартин, Рембо и Верлен са поезия. Пол Елюар е поет. Приемам. Но не мога да приема превода на Елюар: („Voici que le soir tombe et qu'apparait la lune...“) Може ли този превод на Елюар да се мери с лаконичните Ботеви строфи: („Настане вечер, месец изгрее...“).

На сайта на българското посолство в Париж в 2008 г. пишеше: **„Друго доказателство за богатството на нашата култура е едно четиристишие на големият български поет Христо Ботев, което се съхранява в Сорбоната.“**

С писмо попитах къде точно се намира четиристишието. В резултат, на сайта на посолството се появи нов по-кратък омаловажаващ текст: **„... и Христо Ботев (1848-1876), с четиристишие, което се съхранява в Сорбоната.“** В 2008 година във [в. "Всичко за жената" журналистката Юлиана Костова](#) настоя: "Някой трябва да издири следите на реликвата!"

Имах възможност да попитам г-жа Леда Милева, която е била български посланик в ЮНЕСКО, дали знае нещо за надпис със стихове на Ботев в Сорбоната. Тя ми отговори, че е чувала подобно твърдение, но не се досеща да е виждала такъв надпис.

В 2014 г., в изключително ценната ["библиография на публикации от български автори на френски език" в сайта на библиотеката на Университета на Артоа](#), за превода на стихове на Ботев от

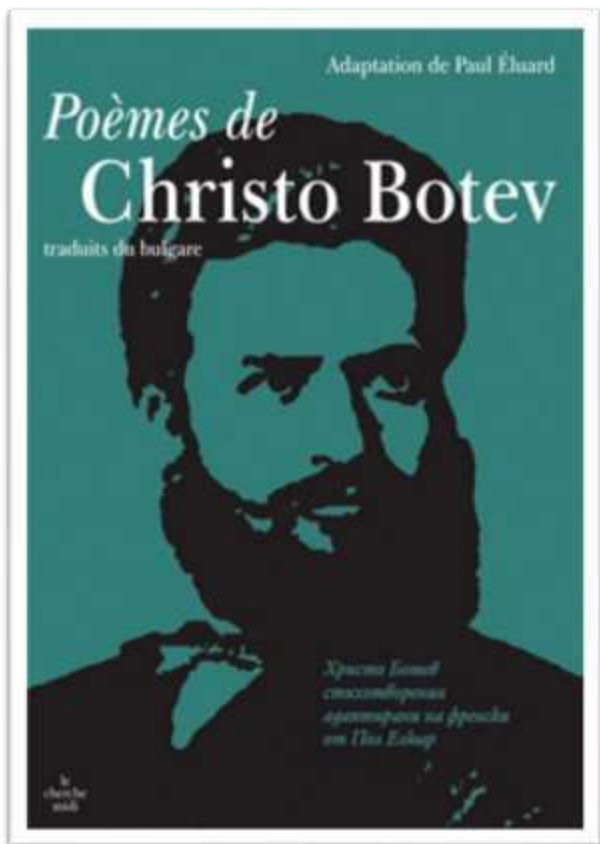

Елюар има запис за издание на „София-прес“.

Botev, Christo
Poèmes : Adaptation de Paul Eluard : Biographie du poète par Elsa Triolet
Sofia : Sofia-Press, 1970.- 87 p. - 1 f. portr.
Langue(s) : Fr.

02925

Това издание от 1970 г. е подкрепено от Лъчезар Станчев при назначаването му за редактор в „София-Прес“, след скандалното му уволнение от главен редактор на създаденото в 1956 г. от него списание "Славейче".

Ново парижко издание от 2008 г. се появява по времето, когато директор на Българския културен център в Париж е поетът и преводач Кирил Кадийски, и министър на културата е Стефан Данаилов.

За съжаление в януари 2014 г. от [сайта на издателството](#) личи, че книгата не може да бъде купена и няма цена. На същия сайт книгите на Кирил Кадийски от 2001 г. и 2006 г. могат да бъдат купени и имат цена.

Радостно е, че се работи за постигане на постоянно присъствие на стиховете на Ботев в адаптацията-превод на Елюар - най-ценната българска книга на книжния пазар във Франция.

- [Poèmes de Christo Botev](#) • Traduits du bulgare • Adaptation de Paul Éluard
- Collection Hors-collection, 07 mai 2008
- ISBN : 978-2-7491-1307-4 • 23, rue du Cherche-Midi 75006 Paris,
- Éditeur et Président-Directeur - Philippe Héraclès

Многолетното проучване показва, че

ПУБЛИЧНИЯТ НАДПИС СЪС СТИХОВЕ НА БОТЕВ В СОРБОНАТА - ВЕЛИКАТА БЪЛГАРСКА ГОРДОСТ В ДЕЙСТВИТЕЛНОСТ Е НАЙ-РАЗПРОСТРАНЕНИЯТ БЪЛГАРСКИ СЛАВЕН МИТ.

Днес, Ботевият българския мит всички го знаят, дори Ванга, проф. Вучков, Пенка, Златка, славният балет – банд сценаристи...

Истински радостно е, че през годините съединението на личности и институции е намерило сила за издигане на българското поетическо величие.

Завинаги за Европа и Света остава паметникът на българо-френското културно общуване - славната реалност на книгата с адаптация-превод на стихове на Ботев от най-признатия поет на Франция за XX-ти век, Пол Елюар:

Voici que le soir tombe et qu'apparait la lune,
Le ciel va se remplir d'étoiles, goutte à goutte.
La forêt bruit, le vent imperceptible souffle.
Tout le Balkan chante le chant des haïdouks.

Днес, бодрите преподаватели и трезвите студенти от Софийския университет "Св. Климент Охридски" ще спрат митичното движение по кръстовището на българска култура и заедно с държавните и общински институции ще постигнат международна договореност за поставяне на публичен надпис със стих на Ботев в Сорбоната - Университета на Париж.

Митът ще стане реалност!

Вл. Л. Станчев, януари 2014 г.

Публикувано във в. Вършец с гл. редактор Евелина Георгиева.

[Ново: Български стих запазва Волтер за Париж с Екатерина Велика и уличава Хитлер.](#)

[Ново: Коледен литературен САНДАЛ с публикуване без разрешение и промяна на стихотворение в 100 000 тираж.](#)

Още **АРТ БИВАЛИЦИ**
КНИЖАРНИЦА